

หลักธรรม ๔ ประการ ซึ่งมีความสำคัญในการครอง
เรือน โดยสรุป ก็คือ **สัจจะ** ความจริง เป็นรากฐานให้
เกิดความมั่นคงยั่งยืน ประการที่ ๒ **ทมะ** การฝึกฝน
ปรับปรุงตน เป็นเครื่องนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าใน
ชีวิตและการงาน ประการที่ ๓ **ขันติ** ความอดทน เป็น
เครื่องช่วยให้ความเจริญก้าวหน้านั้นเป็นไปได้สำเร็จ
เพราะมีความเข้มแข็งมีพลังที่จะช่วยเสริม และประการ
ที่ ๔ **จาคะ** ความเสียสละ มีน้ำใจ เป็นเครื่องบำรุงหล่อ
เลี้ยงมนุษย์ ช่วยให้เกิดความชุ่มฉ่ำสดชื่น

โอวาทวันมงคลสมรส*

วันนี้เป็นวันมงคลของคู่สาวสาว คุณพ่อคุณแม่ ท่านผู้ใหญ่
ที่เคารพนับถือ และท่านผู้ปวารณาดีทั้งหลายได้พร้อมใจกันจัดพิธี
นี้ขึ้น ทั้งนี้ก็โดยหวังให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของคู่บ่าวสาว
ทั้งสอง

เริ่มต้นดี มงคลก็เกิดขึ้นทันที

ประการแรกก็ได้ให้ท่านทั้งสองมาอยู่ใกล้ชิดพระรัตนตรัย
ซึ่งในพิธีนี้ ได้มีพระพุทธรูปเป็นตัวแทนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และ
พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า กล่าว
คือพระธรรม และองค์พระภิกษุซึ่งมาเจริญพระพุทธมนต์ในที่นี้ ก็
เป็นตัวแทนของพระสงฆ์ นับว่ามีตัวแทนพระรัตนตรัยมาพร้อมมูล
ในที่นี้

พระรัตนตรัยนั้นเป็นที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน
แม้ในพิธีอันสำคัญนี้เราก็มายู่กันในที่พร้อมหน้าของพระรัตนตรัย
เพื่อเป็นเครื่องบำรุงน้ำใจให้มีจิตใจผ่องใส เป็นการยกระดับจิตใจ
ไว้ในที่สูง จึงให้เกิดความเป็นสิริมงคลและเป็นนิมิตที่ดี คือให้เป็น

* จากหนังสือเรื่องคู่สร้างคู่สม จัดพิมพ์โดยกองทุนวัฒนธรรม แสดงเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๖

การเริ่มต้นที่ดีงาม ในเวลาเดียวกันนั้นก็เป็นการให้ความสำคัญแก่เหตุการณ์ในชีวิตของบุคคลทั้งสอง แต่ที่เป็นพื้นฐานสำคัญก็คือความรัก ความปรารถนาดี ความมีเมตตาธรรมของท่านผู้ใหญ่ และญาติมิตรทั้งหลายนั้น ซึ่งช่วยบันดาลให้จิตพิถีนี้ขึ้น และมาร่วมในพิธีนี้เพื่ออวยชัยให้พร

ประการสำคัญในอันดับต่อไปที่จะให้เกิดความเป็นสิริมงคลพร้อมกันก็คือ ทางฝ่ายของคู่บ่าวสาวนั่นเองที่จะเปิดใจรับเอาความเป็นสิริมงคลและความปรารถนาดีของท่านผู้ใหญ่ที่นับถือ

ถ้าหากได้พร้อมกันทุกฝ่ายอย่างนี้ คือ มีพระรัตนตรัยเป็นประธาน มีความรักความปรารถนาดีและเมตตาธรรมของผู้ใหญ่ที่มาร่วมงานนี้ และมีความพร้อมใจ ความเปิดใจรับ ความผ่องใสในกายและใจของคู่บ่าวสาวแล้ว ก็จะเป็นสิริมงคลโดยสมบูรณ์ เพราะความเป็นสิริมงคลนี้ต้องเริ่มต้นที่จิตใจก่อน จิตใจที่เบิกบาน ผ่องใสนั่นเองจะแสดงออกมาในชีวิตและกิจการงาน ในเมื่อโอกาสนี้เป็นโอกาสของความเป็นสิริมงคล อาตมาก็จะขอกล่าวเรื่องมงคลสักเล็กน้อย เพื่อเสริมความเป็นมงคลนี้ให้ยิ่งขึ้นไป

มงคลแท้ไม่จบแค่พิธี

ถ้ากล่าวตามหลักพระศาสนาแล้วพูดได้ว่า มงคลนั้นจัดเป็น ๒ อย่าง อย่างแรกเรียกว่า พิธีมงคล หรือ มงคลพิธี ได้แก่ การจัดเตรียมพิธีการต่างๆ ดังที่ปรากฏขึ้นที่นี้เรียกว่า พิธีมงคล ส่วน

อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า *ธรรมมงคล* มงคลคือธรรม หรือ *ตัวธรรม* นั้นเองทำให้เกิด*สิริมงคล*

อย่างแรกคือ *พิธีมงคล* มีความหมายว่า ในเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง เราก็จัดเป็นพิธีขึ้น นอกจากจะให้ความสำคัญแก่เหตุการณ์นั้นแล้ว ก็เป็นโอกาสให้คนที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดทั้งหลายจะได้มาร่วมกัน ร่วมกัน มีความสามัคคีในพิธีนั้น และจะได้ช่วยชัยให้พรตลอดจนมีความสนุกสนานรื่นเริงต่างๆ อีกทั้งจะได้เป็นที่ระลึกในกาลสืบไปภายหน้า เมื่อวันเวลาได้ล่วงไปแล้ว วันหลังย้อนมาหวนรำลึกถึงจะได้เป็นเครื่องเตือนใจที่ดียิ่งงามทั้งในด้านที่เป็นความคิดและด้านที่เป็นความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของบุคคล ดังนั้น *มงคลพิธี* จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง

แต่ว่ามงคลพิธีอย่างเดียวยังไม่พอ ความเป็น*สิริมงคล* จะพร้อมสมบูรณ์ต่อเมื่อมีมงคลที่สองด้วย คือ*ธรรมมงคล* มงคลคือ ธรรมะ ธรรมะคืออะไร ธรรมะคือความจริงความถูกต้องดีงาม ความดีงามที่มีในบัดนี้อย่างที่กล่าวแล้วก็คือ ความมีจิตใจเป็นบุญ เป็นกุศล และนึกถึงสิ่งที่ดีงาม ทำจิตใจของเราให้ผ่องใส พร้อมทั้งความมีเมตตาธรรมของท่านที่มาร่วมพิธี ดังนั้น ในเวลาใดความดีงามมีอยู่พร้อมในจิตใจของแต่ละคนแล้ว ก็เกิดเป็น*ธรรมมงคล* ขึ้น เสริมให้มงคลพิธีเป็นพิธีที่สมบูรณ์พร้อมทุกอย่าง

เป็นมงคลตลอดชีวิต เมื่อครองเรือนด้วยหลักธรรม ๔

อย่างไรก็ตาม ควรจะได้กล่าวถึงธรรมที่เหมาะสมเฉพาะในโอกาสแห่งพิธีนั้นๆ ไปด้วย เพราะธรรมคือคุณธรรมความดีงามเหล่านี้ เป็นธรรมมงคลคู่ชีวิต ที่มีไว้สำหรับประพฤติกปฏิบัติกันตลอดเรื่อยไป และทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลระยะยาวตลอดชีวิต เพราะฉะนั้น อาตมาจึงจะได้กล่าวถึงธรรมะที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าบางประการ ซึ่งจะนำไปเกิดคุณงามความดีนั้นๆ ให้เหมาะสมกับโอกาสนี้ จะขอแสดงเป็นหมวดหมู่

ธรรมะหมวดหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เหมาะสมกับโอกาสพิธีนี้ คือ สมรวาสธรรม ๔ ประการ สมรวาสธรรม แปลว่า ธรรมสำหรับการครองเรือน มีอยู่ ๔ ข้อด้วยกัน คือ หนึ่ง สัจจะ แปลว่า ความจริง สอง ทมะ แปลว่า การฝึกฝนปรับปรุงตน สาม ขันติ ความอดทน สี่ จาคะ ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ ความมีน้ำใจ จะขอกล่าวถึงธรรม ๔ ประการนี้โดยสังเขป

สัจจะ

ประการที่ ๑ สัจจะ ความจริง อาจแบ่งแยกได้ ๓ ด้าน ความจริงชั้นที่หนึ่ง คือ ความจริงใจ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุด คนที่จะมาเกี่ยวข้องกันต้องมีรากฐานจากความจริงใจเป็นสำคัญที่สุด และเป็นรากฐานที่มั่นคงของความสัมพันธ์ที่ดีงาม ความจริงใจแสดงออกเป็นความซื่อสัตย์ต่อกัน จากนั้นก็ จริงวาจา คือพูดจริง ชั้นที่ ๓ จริงการกระทำ คือการทำจริงตามที่ได้คิดไว้ ตามที่วาจา

พูดไว้ ตลอดจนกระทั่งว่าการดำเนินชีวิต ประกอบกิจกรรมต่างๆ ก็ตั้งใจทำจริงดังที่ตั้งความมุ่งมาดปรารถนาไว้ แต่ทั้งหมดนี้ก็มีความจริงใจนั่นเองเป็นรากฐาน ความจริงใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ความสัมพันธ์มันคงยั่งยืน

ทมะ

ประการที่ ๒ ทมะ แปลว่า ความฝึกฝนปรับปรุงตน ทมะนี้เป็นข้อสำคัญในการที่จะให้เกิดความเจริญก้าวหน้า

ประการแรกที่สุดที่จะเห็นได้ง่ายในความเกี่ยวข้องของสัมพันธกันก็คือ บุคคลที่มาอยู่ร่วมสัมพันธกันนั้น ย่อมมีพื้นเพต่างๆ กัน มีอุปนิสัยใจคอและสังขมประสบการณ์ไม่เหมือนกัน แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันแล้วก็จำเป็นที่จะต้องปรับตัวเข้าหากัน

ในเมื่อมีพื้นเพต่างกันสังขมมาคนละอย่าง ก็อาจมีการแสดงออกที่ขัดแย้งกัน หรือไม่สอดคล้องกันได้บ้าง การที่จะทำให้เกิดความราบรื่นเป็นไปด้วยดี ก็จะต้องมีการปรับเปลี่ยนเข้าหากัน รู้จักที่จะข่มใจไว้ แล้วรู้จักที่จะสังเกต ใช้สติปัญญาพิจารณาสิ่งที่ผิดแปลกไปจากความคิดนึกตามความหวังความปรารถนาของตน เมื่อไม่ข่มใจไว้ก่อนและใช้สติปัญญาพิจารณา ก็หาทางที่จะปรับตัวเข้าหากันด้วยดีด้วยวิธีที่เป็นความสงบ และเป็นทางที่จะรักษาน้ำใจกันไว้ได้ มีความปรองดองสามัคคี อันนี้ก็เป็นการปรับตัวอย่างหนึ่ง

นอกจากนั้น ในการอยู่ร่วมกับบุคคลภายนอกหรือในกิจการงานและสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย เราก็ต้องรู้จักปรับตัวเข้ากับบุคคล การงาน และสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น และรู้จักปรับปรุงฝึกฝนตัวให้ดียิ่งขึ้น ด้วยการขวนขวายหาความรู้ให้เท่าทันสิ่งแปลกใหม่ อยู่เสมอ เป็นต้น ชีวิตจึงจะเจริญก้าวหน้าได้

ขณะนี้ต้องมีปัญญาเป็นแกนนำสำคัญ เพราะต้องรู้จักคิด พิจารณา และมีความรู้ความเข้าใจ จึงจะปรับตัวและฝึกฝนปรับปรุงตนได้

ขันติ

ประการที่ ๓ คือ ขันติ ความอดทน ความอดทนเป็นเรื่องของพลัง ความเข้มแข็ง ความทนทาน

คนเมื่ออยู่ร่วมกัน ท่านว่าเหมือนลื่นกับพื้น ย่อมจะมีโอกาสที่กระทบกระทั่งกัน จึงต้องมีความหนักแน่น ความเข้มแข็ง ในใจที่จะอดทนไว้ก่อน เรียกว่า อดทนต่อสิ่งกระทบใจ นอกจากนั้น ก็อดทนต่อความเจ็บปวดเมื่อยล้าทางกาย และอดทนต่อความลำบากตรากตรำ ในการทำการงาน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้สามารถฝ่าฟันอุปสรรคคล่องไปได้

ถ้าหากว่าบุคคลสองคนหรือหลายคนมาอยู่ร่วมกันแล้ว เอาความเข้มแข็งที่มีอยู่ของแต่ละคนมารวมกันเข้า ก็จะเพิ่มกำลังความเข้มแข็งให้มากขึ้น จะสามารถร่วมฝ่าฟันอุปสรรคและเพียรสร้างสรรค์รุดหน้าไปสู่ความสำเร็จ อันนี้เป็นเรื่องของขันติ ความ

อดทน ที่จะช่วยเสริมให้มีความก้าวหน้า เจริญมั่นคง และพร้อมด้วยความสำเร็จ

จาคะ

ประการที่ ๔ จาคะ แปลว่า ความเสียสละ เริ่มแต่ความมีน้ำใจ คือความพร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวให้แก่ผู้อื่น โดยเฉพาะผู้อยู่ร่วมกันก็ต้องมีความเสียสละต่อกัน เช่น เวลาฝ่ายหนึ่งไม่สบายเจ็บไข้ได้ป่วย อีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องเสียสละความสุขของตนเองเพื่อช่วยรักษาพยาบาล อย่างน้อยก็มีน้ำใจที่จะระลึกถึงเมื่อจะทำอะไรก็ตามก็นำใจถึงความสุขของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อฝ่ายหนึ่งคำนึงถึงความสุขความเจริญของอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างนี้ก็เรียกว่ามีจาคะ

จาคะนี้พึงแผ่ไปยังญาติมิตร บิดามารดา หรือผู้อยู่ใกล้ชิด ตลอดจนกระทั่งถึงเพื่อนมนุษย์โดยทั่วไป ถ้าหากว่ามีกำลังพอ ก็ใช้ก็สละทรัพย์สิ่งของที่ตนมีอยู่ในการอนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่น

จาคะนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน และของคนทั้งหลายที่แวดล้อมอยู่ไว้ได้

นี่คือหลักธรรม ๔ ประการ ซึ่งมีความสำคัญในการครองเรือน โดยสรุป ก็คือ สัจจะ ความจริง เป็นรากฐานให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน ประการที่ ๒ ทมะ การฝึกฝนปรับปรุงตน เป็นเครื่องนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการงาน ประการที่ ๓ ขันติ ความอดทน เป็นเครื่องช่วยให้ความเจริญก้าวหน้านั้นเป็นไปได้สำเร็จ

เพราะมีความเข้มแข็งมีพลังที่จะช่วยเสริม และประการที่ ๔ จากจะ
ความเสียสละ มีน้ำใจ เป็นเครื่องบำรุงหล่อเลี้ยงมนุษยชนช่วยให้เกิด
ความชุ่มชื้นสดชื่น

บำรุงต้นไม้แห่งชีวิตสมรสให้แข็งแรงออกงาม

ธรรมะ ๔ ประการนี้เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นในชีวิต
เหมือนกับต้นไม้จะเจริญออกงามต้องมีรากฐานที่มั่นคง คือสักจะ
มีความเจริญเติบโตคือทมะ มีความแข็งแรงของกิ่งก้านสาขา
ตลอดจนลำต้น นั่นคือขันติ ซึ่งจะทนต่อดินฟ้าอากาศ ทนต่อสัตว์
ทั้งหลายที่จะมาเบียดเบียน และมีเครื่องบำรุงหล่อเลี้ยงเช่นน้ำและ
อากาศ เป็นต้น ซึ่งช่วยให้เกิดความชุ่มชื้นสดชื่น กล่าวคือ จากจะ
ความมีน้ำใจ

เมื่อต้นไม้ไม่มีทุนในต้น เช่นมีน้ำมีอาหารหล่อเลี้ยงดี มีกิ่ง
ก้านสาขาแผ่ออกไป ต้นไม้นั้นเองก็กลับให้ความร่มเย็นแก่พื้นดิน
และแก่พืชสัตว์ที่มาอาศัยร่มเงา ตลอดจนช่วยรักษาน้ำในพื้นดินนี้
ไว้ด้วย เช่นเดียวกับคนเรานั้นเมื่อได้สร้างเนื้อสร้างตัวโดยกำลัง
และเครื่องหล่อเลี้ยงขึ้นแล้ว ก็ไม่ได้มีกำลังแต่เพียงตัวเองเท่านั้น
แต่กลับเอากำลังและสิ่งบำรุงเลี้ยงนั้นออกมาช่วยเหลือส่งเสริมผู้
อื่น และสิ่งนี้ก็กลับมาเป็นผลดีแก่ตัวเอง ด้วยอำนาจของจากะนั้น

ธรรมะ ๔ ประการนี้แหละจะเป็นเครื่องทำให้ชีวิตประสบ
ความสำเร็จ พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ สำหรับคฤหัสถ์ คือผู้ครอง
เรือนทั่วไปให้ดำเนินชีวิตตามหลักธรรม ๔ ประการนี้ จึงเรียกว่า

ชมราวาสธรรม เมื่อดำเนินชีวิตได้ดังนี้ก็นับว่าได้ประสบสิริมงคลอย่างแท้จริง ธรรมะดังกล่าวมานี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นธรรมมงคล เพราะเป็นหลักความดีงามที่จะทำให้เกิดความสุขความเจริญก้าวหน้า

ในโอกาสนี้ ญาติมิตร ท่านผู้ใหญ่ มีคุณพ่อกุณแม่เป็นต้น ตลอดจนท่านผู้หวังดีที่เคารพนับถือทั้งหลาย ได้มาประชุมพร้อมกันในที่นี้ ต่างก็ตั้งใจมาเป็นอันเดียวกันคือ มาให้ความสำคัญแก่เหตุการณ์ในชีวิตของบุคคลทั้งสอง ตั้งใจมาช่วยช่วยให้พรเพื่อความ สุขความเจริญแก่ทั้งสอง ฉะนั้น ก็ขอจงได้ทำจิตใจของตนให้เบิกบานแจ่มใส เปิดใจออกรับความรักความปรารถนาดีเหล่านี้ เพื่อความเป็นสิริมงคลทั้งในบัดนี้ และตั้งใจที่จะนำเอาหลักธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดเป็นธรรมมงคลในระยะยาวอันยั่งยืนต่อไป

ในโอกาสนี้ พระสงฆ์จะได้เจริญชัยมงคลคาถา และบัดนี้ ทุกคนก็อยู่ในที่พร้อมหน้าพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จึงขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยช่วยให้พร คู่บ่าวสาวจงประสบจตุรพิธพรชัย พรั่งพร้อมด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ พร้อมทั้งปฏิภาณ ธนสารสมบัติทุกประการ จงมีความสุขความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตและในการประกอบกิจการงาน ได้สำเร็จสัมฤทธิ์ผลในสิ่งอันพึงปรารถนาโดยชอบธรรม และดลให้เกิดความเป็นสิริมงคลในทางธรรม อันเป็นมงคลที่ตั้งอยู่ในตนเอง และอำนวยผลแก่ญาติมิตรตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป ตลอดกาลนาน เทอญ

๑๑๒

คู่มือชีวิต